МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

УКРАЇНА ЯК ГЕОПОЛІТИЧНА РЕАЛЬНІСТЬ: ПОЛІТИКА, ЕКОНОМІКА, ПРАВО

Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, МАУП, 29 березня 2012 р.

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

Редакційна колегія:

Подоляка А. М., д-р юрид. наук, доц. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Медвідь Ф. М., канд. філос. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 5 від 21.05.12)

Україна як геополітична реальність: політика, економіка, право: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, МАУП, 29 березня 2012 р. / редкол. : А. М. Подоляка (голов. ред.), М. Ф. Головатий (заст. голов. ред.), Ф. М. Медвідь (заст. голов. ред.), А. А. Ігнатченко (відп. ред.). — 2012. — 130 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст. [зб. наук. пр.] / МАУП. — К.: ДП "Видавничий дім "Персонал", 2012.

У пропонованому збірнику статей розглядаються сучасні проблеми політичної суб'єктності української нації, геополітичні реалії новітньої української держави. Висвітлюється роль різних складників та компонентів, що зміцнюють геополітичні позиції України в постбіполярному світі.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, хто цікавиться геополітичними можливостями України як сучасної світової потуги.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2012
© ДП "Видавничий дім "Персонал", 2012

ЗМІСТ

Головатий М. Ф.
Концептуальні засади політичної теорії та методів її дослідження 4

Пиляев И. С.
Украина как геополитическая реальность: современные тенденции 15

Варзар І. М.
Політико-теоретичний феномен "національна ідея" у політолого-етнологічній парадигмі 23

Недюха М. П.
Правова ідеологія українського суспільства: шляхи модернізації 40

Чернуха Н. М.
Соціальна мобілізація сучасних студентів засобами інтеграційних процесів у освіті 56

Медвідь Ф. М.
Національні інтереси України в умовах постбіполярного світу 64

Бахов І. С.
Роль міжкультурної комунікації у полікультурному суспільстві ... 74

Шестопалова І. О.
Роль іноземних мов у світлі транснаціональної соціальної мобільності студентів 82

Мірошниченко Ю. Р.
Політико-правові засади української моделі форми правління 88

Журжа І. В.
Українсько-польські двосторонні відносини у 90-х рр. XX ст.: історія та основні напрями розвитку 102

Юсеф Н. Н.
Ближний Восток в современных геополитических реалиях 108

Дікарєв О. І., Чжан Веньджун
Геоекономічний вимір зовнішньоекономічної діяльності України та КНР 115

Касьянова С. П.
Елементи мультикультурності як впливові чинники української геополітичної реальності 123

УДК 339 (477)+(510)

О. І. ДІКАРЄВ
канд. політ. наук, доц. проф. кафедри політології
ЧЖАН ВЕНЬДЖУН
аспірант
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ГЕОЕКОНОМІЧНИЙ ВИМІР ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ТА КНР

Україна як геополітична реальність: політика, економіка, право, 2012, *115–122*

Автори поділяють погляди українського аналітика Лукаша О. І. [5], який вважає, що наслідками стратегій розвитку Китаю будуть зрушення в сучасному євроатлантичному глобалізмі.

Наш аналіз також свідчить про те, що демонструючи оригінальні стратегії інтенсивного економічного розвитку і обстоюючи національні інтереси, Китай керується адекватною оцінкою процесу глобалізації останніх 25 років. Уряд КНР здійснюючи політику реформ та вдосконалення зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних стратегій посилює свій вплив на геополітичне та геоекономічне середовище Євразії. При цьому значна увага приділяється механізмам дипломатії. Метою дипломатії КНР виступає ідея забезпечення перетворення Китаю до 2020–2030 рр. у найбільш економічно потужну державу світу. Причому девізи “Іти зовні” й “Запрошуємо приходити” уживаються в якості політичних установок. За роки реформ у державі було вивчено проблематику світової політики й економіки, виявлено і використано зовнішньоекономічні переваги Китаю. Саме з урахуванням максимального використання цих переваг було розроблено стратегію

© О. І. Дікарєв, Чжан Веньджун, 2012

“Іти зовні”. Особливістю китайської стратегії розвитку було те, що вона враховувала не тільки інтереси власне КНР, а й також всього “конфуціанського” середовища Азії. Китай в пошуках інвестицій, новітньої технології звернувся по допомогу до китайських підприємців усього світу. Широкі дипломатичні зв’язки сприяли досягненню певних результатів: закордонний китайський капітал сприяв надходженню у Китай великого капіталу багатьох країн. Таким чином, КНР одержала можливість залучити вплив китайської діаспори, перейти до обновленої стратегії “Запрошення приходити” і наблизитися до провідних позицій у світовій економіці. Російський вчений-синолог О. Д. Воскресенський відзначає, що у свій час Китай сформулював гнучкий, альтернативний радянському, варіант соціалістичної ідеї і втілив її у життя, поєднавши з конфуціанською етикою й спочатку рудиментарними, а згодом й досить зрілими ринковими механізмами [1]. Проте, у зв’язку з цим багато експертів вважають, що китайська модель давно відійшла від доктринального соціалізму. Водночас вона подається як альтернатива ринковому капіталізму, кидає виклик західному світу не тільки в економічному, а й у ідеологічному плані. На думку українського вченого-сходознавця В. К. Гури, значення економічної моделі “азіатського”, або “конфуціанського капіталізму” “буде зростати не тільки в регіональному вимірі, але й в планетарному масштабі [2].

Українські вчені Плотніков О. В. [8], Пахомов Ю. М. [6], аналізуючи історичний досвід економічних реформ в Україні пропонують бачення майбутнього розвитку економічної сфери України, яке ґрунтується на активній участі України в цивілізаційній структурі й різних конфігураціях сучасної світової спільноти в оптимальному поєднанні традиції і модерну, співпраці із Заходом, зокрема зі США, ЄС, та Сходом, зокрема КНР.

Проте, на нашу думку [3], необхідно враховувати, що Азія, у тому числі й Азіатсько-Тихоокеанський регіон, йдуть шляхом розвитку таких регіональних структур безпеки, які да-

леко не в усьому є дотичними один до одного. Наприклад, з ШОС пов'язані Росія, Китай, країни Центральної Азії.

З іншого боку, є угруповання, які поділяють погляди адміністрації США. Сполучені Штати мають у регіоні воєнні обов'язки згідно з пактами безпеки з Японією, Південною Кореєю, Індонезією, Філіппінами. Також функціонує в якості міжнародного актора Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), яка прийшла на зміну СЕАТО, воєнного блоку часів холодної війни. Такий процес відтворює пошук загальних підходів акторів до формування архітектури безпеки і співпраці. Нині тут на провідне місце вийшли енергетичні інтереси, які стимулюють трансформацію регіонів та субрегіонів у макрорегіональний комплекс "Велика Східна Азія" [4]. У цьому контексті відбувається кристалізація основних напрямів дипломатичного діалогу між РФ, КНР, США, Іраном, Пакистаном, Індією та інституалізація результатів домовленостей. Водночас у регіоні відбуваються процеси, на які РБ ООН реагує санкціями. Так, згідно з резолюцією РБ ООН 1929 від 9 червня 2010 р. визначено сім категорій озброєнь, які не повинні постачатись Ірану через підозри про воєнний характер його ядерної програми.

Такі регіональні процеси вимагають певної оцінки і теоретичного пояснення. Загальним у дискурсі про регіони є те, що всі вони сходяться у твердженні, запропонованому Л. Уайтхедом для регіональних досліджень. Він вважає, що сутність регіональних досліджень полягає у здатності дослідника вловити співвідповідність явищ, що відбуваються не в одній країні. Д. Мітрані також аналізував чинники впливу у регіонах світу. Розвиваючи концепцію дослідників початку XX ст. про те, що "глобалізація" є головною причиною змін у поняттях економічної взаємозалежності, він підтримав прихильників позитивістського підходу. Це сприяло уточненню їх теорії і відмови від широкого використання категорії "взаємозалежність" і відходу від категорії "глобалізація".

На його думку, основним чинником, що зумовлює мирний характер міжнародних процесів, є не тісні торговельні або ін-

вестиційні угоди і не інтенсивний обмін трудовими ресурсами або воєнними технологіями, а факт існування між державами тісної мережі "функціональних зв'язків". Такі зв'язки створюють уряди держав, окремі відомства, комерційні підприємства. Проблему взаємозалежності досліджував також Д. Уолтс. Він встановив, що рівень взаємозалежності в сенсі трудових ресурсів і воєнно-промислового комплексу в 1999 р. був нижчий відповідного рівня у 1910 р. У 1999 р. розвинені країни досягли рівня взаємозалежності 1910 р. лише щодо частки зовнішньої торгівлі й іноземних інвестицій у своєму ВВП. Цей вчений зазначає, що високий рівень взаємодії 1910 р. не зупинив Першу світову війну. У даному контексті певний інтерес може становити робота Дж. Розенау, який, на відміну від Д. Мітрані, широко використовує категорію "взаємозалежність". На відміну від теоретиків глобалізації початку XX ст., Дж. Розенау сприймає взаємозалежність не лише в категоріях торговельної та інвестиційної співпраці. Він вважає, що взаємозалежність полягає у спільному вирішенні складних технічних завдань, здійснення яких силами однієї держави неможливе. Прикладом цього є освоєння космосу, шельфовий видобуток паливно-енергетичних ресурсів. Зіставлення цих двох концепцій дає ключ до визначення регіону. А саме — в силу збільшення кількості функціональних зв'язків, що виникають усередині певної групи держав, виникає "ефект переливання", коли кількісне зростання приводить до якісної зміни: усередині цієї групи держав створюється взаємозалежність. Ми вважаємо, наша співпраця з КНР має будуватися на стратегії "ефекту переливання" з урахуванням енергетичних програм ШОС, Циндаоської енергетичної ініціативи в рамках Боаоського азіатського форуму, який ще називають "азійським Давосом".

Нині дипломатія здійснює пошук нової моделі розвитку "Великої Східної Азії". Росії, судячи з усього, імпонує роль ШОС як "азіатського НАТО", де політичні і глобальні проблеми безпеки стоятимуть на першому місці. Китаю, Узбекистану, Казахстану більше імпонує модель економічного

блоку, де ШОС виконуватиме свого роду роль "центральноазіатського АСЕАН". Для ШОС, у зв'язку з цим, існує кілька варіантів розвитку: 1) розвиватися як відкрита і аморфна, інтегрована з НАТО організація з широким складом учасників; 2) формуватися у вигляді достатньо жорсткого блоку антизахідної спрямованості, де ідею генеруватимуть Китай та Іран; 3) розвиватися як проросійська або прокитайська організація (альянс під егідою Росії, або альянс під егідою Китаю); 4) розширюватися на основі відкритого регіоналізму, насамперед як організація економіко-інтеграційної спрямованості (на кшталт АСЕАН). Важко передбачити сценарії можливих подій, пов'язаних з ШОС, проте вже нині помітно, що цей інститут поступово перетворюється з механізму зустрічей у механізм регіональної співпраці й підвищення динаміки багатобічної кооперації у різних сферах. "Шосівський компонент" у регіоні Центральної Азії стає системоутворюючим елементом. ШОС у даний час можна інтерпретувати не тільки як структуру для боротьби з тероризмом, релігійним екстремізмом, а й як альтернативну регіональну систему безпеки, що виникла з прихованого протистояння Заходу (США і НАТО) і Росії з Китаєм у регіоні Центральної Азії.

Українська дипломатія теж певним чином активізувалася в східному напрямі. А саме — на запрошення голови КНР Ху Цзіньтао у 2010 р. в Пекіні відбувся державний візит Президента України до Китаю 14–18 квітня. В рамках візиту Президентом України було підписано з головою Китайської Народної Республіки спільну заяву щодо підвищення рівня українсько-китайських відносин. Окрім цього, Україна і Китай підписали 13 документів з актуальних питань розвитку політичної і економічної співпраці. Серед них, зокрема, підписані Основні напрями українсько-китайських відносин ("дорожня карта") на 2010–2012 рр. Також було підписано ряд договорів: Кабінет міністрів України і уряд КНР уклали угоду про співпрацю в галузі захисту і карантину рослин; програму українсько-китайської співпраці в сфері дослідження і використання космічного простору в мирних цілях на

2011–2015 рр.; Державна митна служба України і Державна митна адміністрація Китаю підписали протокол про взаємну допомогу в перевірці достовірності задекларованої вартості товарів. Також український і китайський уряди домовилися про надання українській стороні безкоштовної допомоги. Крім цього, було підписано ще декілька інвестиційних угод щодо розвитку української енергетичної сфери.

Візит сприяв активізації подальшого українсько-китайського діалогу на вищому рівні, виведенню українсько-китайських відносин на рівень стратегічного партнерства, створенню політичного ґрунту для подальшого розвитку двосторонньої співпраці у всіх сферах, що становлять взаємний інтерес для обох країн, і досягненню домовленостей з керівництвом КНР про активізацію взаємодії в перспективних галузях економіки, а також у торгівлі й інвестиційній сфері. Співпраця між Україною та КНР у космічній галузі здійснюється на основі підписаної в 1995 р. українсько-китайської міжурядової угоди про співпрацю у сфері дослідження та використання космічного простору в мирних цілях, а також довгострокових планів співробітництва. Нова програма українсько-китайської співпраці в космічній галузі на 2011–2015 рр. містить понад 50 спільних проектів. Ця програма була затверджена партнерами під час сьомого засідання українсько-китайської підкомісії зі співпраці у сфері дослідження та використання космічного простору в мирних цілях в Пекіні.

Першочергові та перспективні проекти передбачають співпрацю, зокрема, за такими напрямами, як спільне створення ракетно-космічної техніки, реалізація наукових програм, створення супутникового групування для моніторингу землетрусів і вивчення "космічної погоди", створення засобів ДЗЗ [7]. У квітні 2011 р. під час свого візиту для участі у ювілейному Боаоському азіатському форумі Прем'єр-міністр України в КНР провів низку зустрічей з керівництвом КНР, зокрема з лідером країни Ху Цзіньтао, з членом політбюро ЦК Компартії Китаю Хе Гоцяном, з прем'єром Республіки Корея Хванг-сік Кімом та президентом Бразилії Ділмою

Роуссефф, відбулися неформальні зустрічі з російським президентом Дмитром Медведєвим та старшим міністром Сингапуру Го Чок Тонгом. Під час візиту було розглянуто питання про будівництво парогазової електростанції в Криму і впровадження пілотного проекту з технічного переозброєння шахт у Луганській і Донецькій областях. Серед спільних українсько-китайських проектів, які нині на стадії реалізації, було названо будівництво залізниці сполученням Київ — міжнародний аеропорт "Бориспіль".

Література

1. *"Большая* Восточная Азия": мировая политика и региональные трасформации /Под ред. А. Д. Воскресенского — М.: МГИМО-Университет, 2010. — 444 с.
2. *Гура В.* Глобалізаційні процеси сучасності та глобальні пріоритети розвитку країн Азії та Африки // Антологія творчих досягнень. — К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. — 2005. — Вип. 2. — С. 356.
3. *Дікарєв О. І.* Інституалізація дипломатії в геоекономічному та енергетичному вимірі Євразії /О. І Дікарєв, З. О. Луцишин // Наукові праці МАУП, 2011, вип. 1(28), с. 9–20.
4. *Зернецька О.* Глобалізація через модернізацію та інновацію: розвиток інформаційно-комунікаційних технологій у Китаї та Індії в контексті глобалізаційних процесів [Електронний ресурс]. — Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. Режим доступу: http: // www. iweir.org.ua/ doclidgenya _ ctatti.htm
5. *Лукаш О. І.* Особливості процесів глобалізації азійського регіону (на прикладі Індії та Китаю) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http: // www. iweir.org.ua/ doclidgenya _ ctatti.htm
6. *Пахомов Ю. Н.* "Цивилизационная структура современного мира" (в 3-х томах). Том I "Глобальные трансформации современности": Монографія. — К.: Наукова думка, 2006.

7. *План* українсько-китайської співпраці на 2006–2010 роки передбачає 29 довгострокових двосторонніх проектів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.newsru.ua/ukraine/02sep2010/china.html
8. *Плотніков О. В.* Ultima ratio економічних реформ. — К.: Кондор, 2003. — 240 с.